

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การผลิตและบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ศึกษาการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกรเพื่อบริโภค และจำหน่าย การบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรทั้งที่ปลูกเองและที่มีอยู่ในธรรมชาติ และหาอุปสรรคและปัญหาในการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรที่ให้ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรที่อาศัยในพื้นที่ 4 ตำบลในเขตอำเภอแม่แตง ได้แก่ ตำบลแม่หอพระ 50 คน ตำบลสันมหาพน 50 คน ตำบลชี้เหล็ก 50 คน และตำบลเมืองเก่า 51 คน รวมจำนวน 206 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้อยู่คือแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์เกษตรกร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออภิปรายลักษณะของตัวแปรต่าง ๆ ใช้สถิติไค-สแควร์ (χ^2) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ อายุ เพศ ระยะห่างจากที่อาศัย จนถึงตัวเมืองเชียงใหม่

ตัวแปรตามต่อสนิยมการชอบ-ไม่ชอบผักพื้นบ้านของเกษตรกร การคาดคะเนว่าปริมาณชนิดผักพื้นบ้านในท้องถิ่น การปลูกหรือไม่ปลูกผักพื้นบ้าน

การวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรในแม่แตง

ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเพศชาย (ร้อยละ 63.59) มีอายุเฉลี่ย 48.30 ปี ช่วงอายุที่มีมากที่สุด 30-50 ปี (ร้อยละ 52.43) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 82.04) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.42 คน ระยะทางจากบ้านไปหาถนนใหญ่ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ระยะทางมากกว่า 2 กิโลเมตร (ร้อยละ 37.38) ระยะทางจากที่พักไปถึงเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะห่าง 35-45 กิโลเมตร (ร้อยละ 45.63) ลักษณะพื้นที่อาศัยของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ราบ (ร้อยละ 72.33) รายได้ที่มาจากพืชของเกษตรกรชาย คือ ข้าว ลำไย ข้าวโพด เมี่ยง ส้มเขียวหวาน โดยที่ลำไยจะมีรายได้ที่เกิดขึ้นมากที่สุด (11,430.00) รายได้ส่วนใหญ่มารายได้จากสัตว์ คือ สุกร โค รายได้ที่เกิดขึ้นคือ 201,600.00 และ 117,000.00 รายได้นอกการเกษตรเฉลี่ยแล้วมากกว่ารายได้ที่เกิดจากการเกษตร (262,500 บาท/ปี) อาชีพที่นอกเหนือจากการทำเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง (101 คน)

2. ผลการวิเคราะห์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผักพื้นบ้านของเกษตรกร

ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผักพื้นบ้านส่วนใหญ่ของเกษตรกรมีเกษตรกรร้อยละ 71.36 มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน การบอกประโยชน์ของผักพื้นบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 82.04 จะบอกว่าเป็นมารับประทาน รองลงมาจะนำมาเป็นยาและขาย ผักพื้นบ้านที่เกษตรกรตอบว่านำมาเป็นอาหารโดยตรงอันดับแรกคือ ตำลึง ร้อยละ 28.64 อันดับสองคือ ชะอม ร้อยละ 17.48 อันดับสามคือ ตำลึง ร้อยละ 13.10 อันดับสี่ คือ ข่า ร้อยละ 8.3 และอันดับห้าคือ ข่า ร้อยละ 5.34 มีการตอบชื่อผักที่อยู่ในบริเวณบ้านในข้อที่นำมาบริโภคโดยตรง 81 ชนิด ผักที่เกษตรกรรู้จักว่าเป็นยา เกษตรกรตอบมาทั้งสิ้น 24 ชนิด แต่ส่วนใหญ่จะทราบเพียงแต่ว่าเป็นยาเท่านั้น แต่ไม่ทราบว่าประโยชน์ที่ใช้รักษาหรือบำบัดอาการใด ผักที่เกษตรกรรู้จักในด้านของประเพณี มีเพียง 6 ประเภท แต่ทราบถึงความหมายที่แท้จริงเพียง 2 ประเภทเท่านั้น การคาดคะเนถึงปริมาณชนิดของผักพื้นบ้านส่วนใหญ่จะคาดคะเนว่ามี อยู่ที่ประมาณ 10-30 ชนิด (ร้อยละ 49.51)

3. ผลการวิเคราะห์การผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกรทั้งที่ผลิตเพื่อบริโภคและผลิตจำหน่าย

ด้านการผลิต

ส่วนการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกผักพื้นบ้านด้วยตนเอง (ร้อยละ 77.18) และปลูกเพื่อบริโภคอย่างเดียว (ร้อยละ 62.62) มีการให้เกษตรกรเป็นผู้ตอบว่าปลูกผักใดในพื้นที่ที่ตนเองครอบครอง 5 อันดับ เกษตรกรจะตอบเรียงลำดับตั้งแต่ 1-5 คือ ตะไคร้ ข่า ข่า ขมิ้น และขมิ้นข่า เป็นผักประเภทลำต้นและหัว และยังเป็นเครื่องเทศทั้งหมดอีกด้วย และปรากฏว่าเกษตรกรตอบคือผักที่ตั้งใจปลูกมา 59 ชื่อ พื้นที่ที่เกษตรกรใช้ปลูกผักพื้นบ้านพื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 300-95 ตารางเมตร พื้นที่ป่า 43 ตารางเมตร พื้นที่อาศัยส่วนใหญ่จะปลูกที่ 10-100 ตรม. (ร้อยละ 50.48) รายได้มาซึ่งเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรจะมีเป็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.84) ส่วนใหญ่จะไม่ใช้สารเคมีในการผลิต (ร้อยละ 16.02) และสารเคมีที่เกษตรกรใช้ส่วนใหญ่จะเป็นปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 16.02) เกษตรกรจะรดน้ำผักที่ปลูกขึ้นมาเองตามธรรมชาติมากที่สุด 1-100 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 30.09) การพ่นฆ่าแมลงส่วนใหญ่จะพ่น 2 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 5.33) แรงงานที่ใช้ผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครัวเรือน 1 คน (ร้อยละ 36.89) และแรงงานในภาคการเกษตร 1 คน (ร้อยละ 1.45)

กิจกรรมในการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกรกิจกรรมที่ใช้จำนวนคนมากที่สุด คือ รดน้ำ (107 คน) จำนวนชั่วโมงที่ใช้การผลิตมากที่สุดคือ รดน้ำ (398 ชั่วโมง) และกิจกรรมที่ใช้จำนวนชั่วโมงเฉลี่ยมากที่สุด คือพรวนดิน 14.58 ชั่วโมงต่อคน

ด้านการบริโภค

เกษตรกรส่วนใหญ่จะชอบบริโภคผักพื้นบ้าน (ร้อยละ 96.60) เกษตรกรนิยมรับประทานผักพื้นบ้านประเภทที่นำมารับประทานโดยตรงคือ ตำลึง (ร้อยละ 12.12) ผักพื้นบ้านที่ใช้เป็นเครื่องปรุงคือ ข่า (6.71) การได้มาซึ่งผักพื้นบ้านที่บริโภคจะได้อาจมาจากการที่เกษตรกรเก็บกินจากธรรมชาติ (ร้อยละ

69.90) เกษตรกรจะบริโภคผักพื้นบ้านที่เป็นผักสด และปรุงให้สุกเป็นอัตราส่วนที่เท่ากัน(ร้อยละ 18.93) และเกษตรกรส่วนใหญ่มีเหตุผลในการบริโภคผักพื้นบ้านเพราะว่าความคุ้นเคย

ด้านการตลาด

ช่องทางการตลาดส่วนใหญ่การจำหน่ายผักพื้นบ้านของเกษตรกรจะจำหน่ายให้ลูกค้าโดยตรง (ร้อยละ 12.14) สถานที่จำหน่ายคือตลาดเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 9.71) การตั้งราคาขายผักพื้นบ้านก็จะตั้งขึ้นมาเอง (ร้อยละ 9.22) และเกษตรกรร้อยละ 11.17 สามารถจำหน่ายผักพื้นบ้านได้หมดในการนำไปขายแต่ละครั้ง และร้อยละ 0.97 จะจำหน่ายไม่หมด

4. ผลการวิเคราะห์การบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรทั้งที่ปลูกเองและมีตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะบริโภคผักพื้นบ้าน (ร้อยละ 96.60) ความนิยมบริโภคผักพื้นบ้าน ตะใคร้มีความถี่เฉลี่ยมากที่สุด คือ 10.32 ครั้ง/คน/เดือน และผักที่มีความถี่ในการบริโภครวมมากที่สุดคือ ตำลึง (112 คน และ 693 ครั้ง/เดือน) และมีผักที่เกษตรกรนิยมบริโภคทั้งหมด 50 รายชื่อ การได้มาซึ่งผักพื้นบ้านของเกษตรกรร้อยละ 69.90 จะมีค่าใกล้เคียงกันมากระหว่าง ปลูกกิน และเก็บเอาในธรรมชาติ ต่อ ร้อยละ 69.42

อัตราส่วนในการปรุงสุกกับการรับประทานแบบสด การทำให้สุกแล้วเกษตรกร ร้อยละ 21.84 จะปรุงให้สุกก่อนถึง 8 ส่วน และการรับประทานสด เกษตรกรร้อยละ 35.430 รับประทานผักสด 5 ส่วนใน 10 ส่วน การคาดหวังว่าจะรับประทานผักพื้นบ้านมีเหตุผลต่าง ๆ หลายด้าน แต่ที่มากที่สุดคือ รับประทานเพราะความคุ้นเคย (ร้อยละ 32.09) และ ไม่มีเกษตรกรคนใดเลยที่ตอบว่าจะรับประทานผักพื้นบ้านน้อยลง หรือจะไม่รับประทานอีก

5. การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยการทดลองด้วยค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2)

ผลการทดสอบค่าสถิติ ไค-สแควร์ พบว่าเพศของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับความนิยมคือความชอบหรือไม่ชอบของเกษตรกร อายุของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการคาดคะเนปริมาณชนิดของผักพื้นบ้านในท้องถิ่นกับ ระยะทางที่อาศัยถึงตัวเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการปลูกและไม่ปลูกผักพื้นบ้านของเกษตรกรกับดีที่ระดับ 0.001 ระยะทางที่อาศัยถึงตัวเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการบริโภคและไม่บริโภคผักพื้นบ้าน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 พื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการผลิตผักพื้นบ้าน ที่ระดับ 0.001 พื้นที่ที่เกษตรกรอาศัยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญกับการบริโภคและไม่บริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรที่ระดับ 0.001 ระยะทางที่อาศัยถึงตัวเมืองเชียงใหม่ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติกับความรู้เรื่องจำนวนชนิดของผักพื้นบ้านในท้องถิ่น อายุเกษตรกรกับรสนิมการบริโภคคือ ชอบไม่ชอบผักพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

6. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

เกษตรกรส่วนใหญ่จะคิดว่าการผลิตผักมีอุปสรรค ด้านของปริมาณของผักที่มีอยู่แล้วเป็นจำนวนมากในธรรมชาติจนคนไม่สนใจที่จะซื้อผักที่ปลูกเพื่อจำหน่าย โรคและแมลงเป็นอุปสรรคที่ยากต่อการคาดเดาของเกษตรกรเพราะเทคโนโลยีของการปลูกผักพื้นบ้านทางเศรษฐกิจยังไม่มีการศึกษา ค้นคว้าทดลองจนเผยแพร่มากนัก แรงงานและพื้นที่ก็เป็นอุปสรรคอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เกษตรกรลังเลที่จะปลูกผักหรือไม่

การไม่สามารถคำนวณได้ว่าจะคุ้มทุนหรือไม่มาจากสาเหตุที่ว่าไม่มีระดับราคาที่เหมาะสมของผักพื้นบ้าน และความล่าช้าของข้อมูลราคาผักโดยเฉพาะต้นทุนที่เป็นตัวกำหนดราคาของผักพื้นบ้านเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผักที่เกษตรกรขายโดยเก็บมาจากธรรมชาตินับว่ายังเสียเปรียบ ผักพื้นบ้านมีรสชาติไม่แน่นอนเมื่อปลูกตามฤดูในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการผลิตและบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรในเขตอำเภอแม่แตง พบว่ามีประเด็นที่สำคัญหลายประเด็นจากการวิเคราะห์โดยสรุปแล้วได้ผลดังนี้

1. เกษตรกรมีความรู้เรื่องผักพื้นบ้านมากทั้งด้านประโยชน์ คือการ นำมาเป็นเครื่องปรุงรรม นำมาบริโภคโดยตรง และเป็นเครื่องเคียง แต่การทราบว่าเป็นยาและความเกี่ยวข้องกับประเพณี จะทราบชนิดผักมากแต่ทราบประโยชน์น้อยมาก การคาดคะเนผักว่ามีปริมาณเท่าใดยังคาดคะเนน้อยกว่าความเป็นจริงถึง 4 เท่า

ผลการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรสนใจเฉพาะผักที่ตนเองจะนำมาบริโภคเท่านั้น ไม่ค่อยสนใจที่เป็นยาและพืชที่เกี่ยวข้องกับประเพณี สาเหตุเพราะว่ายาแผนปัจจุบันมีมากหลายยี่ห้อ และยังมีสรรพคุณที่แบ่งแยกกันอย่างชัดเจนในยาแต่ละชนิด ไม่เหมือนกับผักพื้นบ้านที่มีความยุ่งยากมากในการนำมาบริโภคเพื่อเป็นยา และยังเห็นผลช้าในการบำบัดโรค เกษตรกรควรจะต้องมีความสนใจว่าที่จริงแล้วผักพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเองมีคุณค่าและปริมาณที่มากทำให้สามารถเกิดความประหยัดในการดำรงชีพได้เป็นอย่างดี แต่กลับให้ความสนใจน้อยในการจำแนกแยกแยะประเภทของผัก

2. เกษตรกรจะปลูกผักด้วยตนเองเพื่อไว้บริโภคโดยมากจะเป็นผักที่เป็นเครื่องปรุงรรมประเภทใช้ลำต้นและหัว การปลูกก็จะปลูกในบ้านของตนเองไม่นิยมปลูกในพื้นที่สวน หรือพื้นที่ป่าที่ไม่มีเจ้าของ ถึงแม้ส่วนใหญ่จะไม่มีการใช้สารเคมีในการผลิตแต่ก็มีการเริ่มต้นใช้และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น จนอาจทำให้ผักพื้นบ้านถูกเข้าใจผิดว่าเหมือนกับผักทั่ว ๆ ไป ที่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงหรือปุ๋ยเคมีในการ

ผลิต กิจกรรมที่ใช้ในการผลิตมากที่สุดก็จะเป็นการรดน้ำ และใช้แรงงานในครัวเรือนในการผลิต มีการจ้างงานเพื่อผลิตผักน้อยมากและค่าตอบแทนก็ยังน้อยเมื่อเทียบกับการรับจ้างนอกการเกษตร

จากข้อดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรควรที่จะปลูกผักพื้นบ้านที่นอกเหนือจากเครื่องปรุงหรือเครื่องเทศให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลในการบริโภคผักพื้นบ้านให้มีอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน และควรสร้างทัศนคติให้เกษตรกรได้ทราบว่า การผลิตผักพื้นบ้านไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีเสมอไป ควรใช้นอกจากจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น การคุ้มทุนของการผลิตผักพื้นบ้านยังต้องดูแรงงานที่ผลิตด้วยว่าเป็นแรงงานที่มีฝีมือหรือไม่

3. ผักที่เกษตรกรนิยมบริโภคโดยตรงมากที่สุดคือ ตำลึง ถั้วมาคือ ชะอม สำหรับเครื่องเทศหรือเครื่องปรุง ข่าและขิง ได้รับความนิยมมากที่สุดในการบริโภค และการเก็บผักมาบริโภคเองจากธรรมชาติมีค่าใกล้เคียงกับการปลูกเพื่อบริโภคเอง แต่การซื้อรับประทานน้อยมาก และโดยมากจะนิยมนำมาปรุงให้สุกก่อนรับประทาน สำหรับเหตุผลที่เกษตรกรรับประทานผักพื้นบ้านเป็นอาหารคือ ความคุ้นเคย และเกษตรกรจะบริโภคผักพื้นบ้านมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่ายังมีผักพื้นบ้านที่เกษตรกรนิยมบริโภคกว่า 70 ชนิด ที่อยู่ในธรรมชาติแต่มีเพียงส่วนน้อยที่จะซื้อกิน เราควรสร้างค่านิยมให้เกษตรกรตระหนักถึงเรื่องผักพื้นบ้านว่าเป็นยาที่ไม่ใช่บริโภคแล้วจะหายทันทีแต่ต้องกินเป็นประจำและในปริมาณที่เหมาะสมจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด เพศของเกษตรกรมีผลต่อความชอบไม่ชอบรับประทานผักพื้นบ้านของเกษตรกร และระยะทางจากบ้านถึงตัวเมืองเชียงใหม่ก็มีผลต่อการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกร

4. ควรจะมีการให้ความรู้เรื่องการผลิตผักพื้นบ้านเพื่อให้เกิดความคุ้มทุนและปลอดภัยให้กับผู้บริโภคให้เกษตรกรทราบ ควรจะมีการศึกษาวิจัยเรื่องโรคและแมลงที่รบกวนผักพื้นบ้านไม่ให้มีผลผลิตที่ดี ให้ความรู้เรื่องการจัดการฟาร์มผักพื้นบ้านให้แก่เกษตรกร

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าระยะห่างจากที่พักถึงตัวเมืองเชียงใหม่ และลักษณะพื้นที่อยู่อาศัยของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร ตลอดจนอายุมีความสัมพันธ์กับรสนิยมการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร ดังนั้นควรมีการรณรงค์ในพื้นที่ที่มีการบริโภคผักพื้นบ้านและผลิตผักพื้นบ้านน้อยให้มีการบริโภคผักพื้นบ้านมากขึ้น ตลอดจนควรรณรงค์ให้เยาวชนรุ่นใหม่ให้รู้จักการอนุรักษ์ และรู้จักคุณประโยชน์ของผักพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะลักษณะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการตลาดของผักพื้นบ้าน
2. การศึกษาเทคโนโลยีการผลิตผักพื้นบ้านที่เหมาะสม
3. การศึกษาบทบาทของหมอเมืองต่อการอนุรักษ์ผักพื้นบ้าน



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved